

Czytanie i pisanie to podstawowa umiejętność ucznia, potrzebna mu do poznawania świata. Ale zanim nasze dziecko zacznie sprawnie wykorzystywać ją ma przed sobą długą drogę.

Gotowość do czytania i pisania nie pojawia się nagle lecz kształtuje od początku życia. Aby dziecko mogło odnieść sukces konieczna jest właściwa stymulacja procesów poznawczych tj: percepcji , uwagi, myślenia, pamięci. Bardzo ważny jest również rozwój motoryki.

Wszystkie wymienione wyżej umiejętności dziecko nabywa w wieku przedszkolnym w trakcie różnych aktywności, głównie podczas zabaw. Rozwój dziecka zależy od predyspozycji oraz od oddziaływań środowiska w jakim ono przebywa, dlatego ważne jest zapewnienie mu różnorodnych form aktywności.

1. Analiza i synteza wzrokowa

Jeżeli dziecko nie jest przygotowane do szybkiego przeprowadzania analizy bodźców wzrokowych nie będzie w stanie uczyć się czytać. Poziom analizy i syntezy wzrokowej wyznacza szybkość uczenia się czytania i pisania.

Przykładowe ćwiczenia wspomagające percepcję wzrokową:

- wyszukiwanie wśród kilku obrazków jednego, różniącego się szczegółem;
- identyfikowanie w zestawie obrazków jednego wskazywanego przez drugą osobę;
- dopasowywanie brakujących części na obrazku;
- składanie obrazka z części;
- układanie wzorów z figur geometrycznych;
- wyszukiwanie różnic między dwoma obrazkami;

2. Ćwiczenia operacji myślowych

Aby dziecko mogło nauczyć się czytać i pisać powinno umieć posługiwać się symbolami. Wszelkie zadania, które ćwiczą myślenie przez analogię są pomocne w odkrywaniu reguł językowych.

Aby ćwiczyć operacje myślowe u dziecka możemy:

-bawić się w układanie sekwencji

Sekwencja to uporządkowany ciąg znaków, symboli. Występowanie kolejnych elementów wynika z określonej reguły. Szeregowanie i odtwarzanie sekwencji to umiejętność, która warunkuje posługiwanie się językiem mówionym i pisanym ponieważ właśnie mówienie i pisanie polega na odtwarzaniu dźwięków lub obrazów w określonej kolejności. Ćwiczenia sekwencji ćwiczymy wg zasady naśladowanie , kontynuowanie , uzupełnianie. Najpierw dziecko odtwarza narysowaną lub ułożoną sekwencję, potem kontynuuje wzór i uzupełnia. Stopień trudności zależy od liczby elementów i cechy.

- ćwiczyć pamięć

Pamięć symultaniczna dotyczy zapamiętywania całościowego czyli globalnego. Informacje, które są przechowywane w ten sposób rozpoznaje dziecko prawopółkulowo na zasadzie podobieństwa. Pamięć sekwencyjna dotyczy linearnego sposobu zapamiętywania i przechowywania informacji, lewopółkulowo czyli jest to ujmowanie relacji między elementami. Ten rodzaj pamięci warunkuje uczenie się języka. Pamięć sekwencyjna zapamiętuje kolejność sylab i głosek w wyrazach. Do ćwiczenia pamięci możemy użyć obrazków z gier „memo”

- ćwiczyć umiejętność myślenia przyczynowo-skutkowego

Możemy układać z dzieckiem historyjki obrazkowe (dziecko wskazuje przyczynę, skutek, porządkuje wydarzenia w czasie).

- ćwiczyć umiejętność klasyfikowania

Możemy bawić się z dzieckiem w porządkowanie elementów w określone grupy, wyszukiwanie podobieństw i różnic między elementami, ilustracjami. (Wykrywanie podobieństw między elementami wymaga udziału prawej półkuli natomiast odnalezienie różnic – lewej. Dlatego łatwiejsze są zadania wymagające wyszukiwania podobieństw).

3. Ćwiczenia motoryki dużej

Opóźnienie rozwoju motoryki zawsze, choć w różnym stopniu wpływa na kształtowanie się funkcji poznawczych.

Przykłady ćwiczeń w zakresie motoryki dużej:

- ćwiczenia równoważne, bieganie, wspinanie się, zabawy związane z rzutem, celowaniem, balansowanie, skakanie, pokonywanie przeszkód, gra w piłkę, gra w klasy;

4. Ćwiczenia sprawności manualnej

Aby dziecko nie miało problemów z kreśleniem liter ważna jest zarówno umiejętność prawidłowego chwytania jak i ruchy łokcia, nadgarstka, precyzyjne ruchy palców i odpowiednie napięcie mięśniowe.

Przykładowe ćwiczenia kształtujące sprawność manualną:

- swobodne bazgranie na dużych arkuszach papieru;
- nawlekanie koralików, przewlekanie sznurków, tasiemek, sznurowadeł;
- wieszanie ubrań dla lalek na sznurku i przyczepianie ich klamerkami do bielizny;
- zamalowywanie dużych powierzchni farbami grubym pędzlem;
- kolorowanie ilustracji;
- obrysowywanie szablonów;
- zbieranie drobnych elementów pieniążki, ziarenka, - palcami kciukiem i wskazującym;
- cięcie po narysowanych liniach - prostych frędzelki, - falistych serwetki;
- wycinanie;
- ugniatanie papierowych kul i rzucanie nimi do celu;
- wykonywanie drobnych ruchów palcami: spacerowanie palcami po stole;
- zabawa, idzie kominiarz po drabinie, naśladowanie gry na pianinie;
- zabawy z plasteliną, modeliną, masą papierową;
- stemplowanie i kolorowanie;
- wydzieranie z kolorowego papieru i naklejanie wydzieranki na papier;
- rysowanie wzorów literopodobnych i szlaczków;
- zginiatanie kartki papieru jedną ręką w małą kulkę;
- zabawy pacynką;

- wyszywanki dla dzieci;
- krążenia palcami, np. jednego palca wokół drugiego nieruchomego;
- ćwiczenia dłoni- wymachy, krążenia, uderzenia, pocierania, otwierania zamykania;
- ściskanie piłeczek;
- zwijanie palcami chusteczek, apaszek;
- rysowanie patykiem po ziemi;
- faliste ruchy ramion - zabawa w przylot i odlot bocianów;
- rysowanie szlaczków Dennisona;
- gry w pchełki, bierki, kręgle, bilard stołowy;
- rzucanie woreczków lub piłeczek - kto dalej;
- toczenie piłki do dołka;
- podbijanie balonika wyłącznie palcami prawej i lewej ręki;
- „rysowanie” palcami w powietrzu określonego przedmiotu;
- układanie z elementów geometrycznych postaci ludzkich, zwierząt, domków itp.;

4. Percepcja słuchowa

Nauka czytania wymaga od dzieci dojrzałości w zakresie percepcji słuchowej.

Czynności czytania i pisania wymagają nie tylko prawidłowego spostrzegania liter, ale także umiejętności wyodrębniania i przyporządkowywania im właściwych dźwięków. Prawidłowa identyfikacja i różnicowanie tych bodźców jest podstawą słyszenia mowy, jak również czytania, które wymaga dźwiękowej rekonstrukcji słów na podstawie spostrzeganych liter, a także pisania, gdzie wyodrębnione ze struktury wyrazów dźwięki wyznaczają kolejność ich zapisywania za pomocą liter.

Percepcja słuchowa mowy jest czynnością złożoną, angażuje bowiem 3 rodzaje słuchu: słuch fizyczny, słuch muzyczny i słuch fonematyczny.

Słuch fizyczny umożliwia odbiór i różnicowanie sygnałów słuchowych.

Słuch muzyczny umożliwia słyszenie barwy, wysokości melodii i tempa wypowiedzi oraz przerwy dzielących wyrazy i wypowiedzenia.

Na podstawie dobrze rozwiniętego **słuchu fonematycznego** rozwijają się operacje świadomej analizy i syntezy słuchowej, które stanowią mechanizm czytania i pisania. Obejmują one następujące umiejętności:

- wydzielanie zdań z potoku mowy, wyrazów w zdaniach, a także sylab i głosek w wyrazach,
- odróżnianie głosek o zbliżonych cechach fizycznych,
- syntezę głosek według wymaganej kolejności,
- przyporządkowanie znaczeń scalonym słowom i zdaniom.

Przykładowe ćwiczenia rozwijające i usprawniające percepcję i pamięć słuchową

- wysłuchiwanie i rozpoznawanie dźwięków naturalnych;
- przyporządkowanie słyszanego dźwięku do obrazka;
- rozpoznawanie dźwięków dochodzących z otoczenia;
- rozpoznawanie głosu i źródła dźwięku (miejsca, odległości, ilości dźwięków);
- rozpoznawanie osób po głosie - zabawa "Zgadnij, kto mówi?";
- wysłuchiwanie i różnicowanie dźwięków ze względu na jego natężenie: dźwięki ciche i głośne;
- wyklaskiwanie słyszanego, prostego rytmu;
- słuchanie dźwięków różnych instrumentów muzycznych, a następnie samodzielne wywołanie dźwięków na wybranych instrumentach;
- rozpoznawanie dźwięków: stukanie, pukania, uderzenia, pocierania, przelewania;

- rozpoznawanie rodzaju dźwięków, przeliczanie oraz odtwarzanie ich ilości za pomocą znaków umownych;
- wysłuchiwanie, rozpoznawanie i zapamiętywanie kolejności wysłuchiwanego brzmień instrumentów;
- reagowanie na określenia słowne (podskoki, przysiady, klaskanie);
- rysowanie kresek zgodnie z długością usłyszanego dźwięku;
- zabawy rytmiczne: rozpoznawanie i określanie charakteru słyszanej muzyki (wesoła, smutna), odtwarzanie ruchem nastroju i charakteru słyszanej muzyki, śpiewanie piosenek i klaskanie w ich rytm;
- wyodrębnianie zdań w mowie;
- wyodrębnianie wyrazów w zdaniu:
- opisywanie ilustracji zdaniami dwuwyrzowymi;
- rozwijanie zdań, zwiększanie liczby wyrazów w zdaniu;
- tworzenie zdań z podanych słów ;
- dobieranie par wyrazów, które się rymują;
- wyodrębnianie sylab w wyrazach:
- tworzenie wyrazów do podanej sylaby;
- zabawa w imiona, wypowiedzanie imion na podaną sylabę;
- rozpoznawanie i wyodrębnianie głosek w nagłosie;
- dobieranie i segregowanie obrazków według podanych głosek;
- rozpoznawanie i wskazywanie ostatniej głoski w wyrazie;
- zabawy z syntezą "zgadnij, co to jest?" - mówimy wyraz w postaci analitycznej, np. k o t;
- wyszukiwanie wyrazów z podaną głoską;
- różnicowanie słów i sylab o podobnym brzmieniu;
- ćwiczenia tempa wypowiedzi: wolno, szybko;
- zapamiętywanie kolejności powtarzanych wyrazów;
- słuchanie opowiadań, przypominanie przedstawionych zdarzeń;

Literatura:

L. Kaczmarek, 1977, *Nasze dziecko uczy się mowy*. Lublin

J Cieszyńska, M.Korendo, 2007, *Wczesna interwencja terapeutyczna. Stymulacja rozwoju dziecka. Od noworodka do 6 roku życia*, Wydawnictwo Edukacyjne Kraków

A. Tońska- Szyfelbein, 2009, *Chodzą słuchy czyli ćwiczenia usprawniające percepcję słuchową*, Wydawnictwo Harmonia

A.Jurek, 2012, *Rozwój dziecka a metody nauczania czytania i pisania*, Wydawnictwo Harmonia

Opracowała: Dorota Roemer